

- DORULA, J. Tri kapitoly zo života slov Bratislava, Veda 1993 152 s
 Etymologičeskij slovar slavjanskich jazykov Praslavjanskij leksičeskij fond Moskva, Nauka 1974 n [ESSJ]
 Etymologický slovník jazyka staroslověnského Praha, Academia 1989 n [ESJS]
 Historický slovník slovenského jazyka I-II Red M Majtán Bratislava, Veda 1991, 1992 [HSSJ]
 KOILLAR, J. Národné spevanky Bratislava, Slovenske vydavateľstvo krásnej literatúry 1953 2 zv
 Krátky slovník slovenského jazyka Red J Kačala — M Pisárčiková Bratislava, Veda 1987 592 s [KSSJ]
 LUTTERER, I — MAJTÁN, M — ŠRAMEK, R. Zeměpisná jména Československa Slovník vybraných zeměpisných jmen s vykladem jejich původu a historické ho vývoje Praha, Mladá fronta 1982 374 s
 MAJTÁN, M — RYMUT, K. Hydronimia dorzecza Orawy Wrocław — Warszawa — Krakow — Gdansk — Łódz, Ossolineum 1985 142 s
 MARČOK, V. Estetika a poetika ľudovej poezie Bratislava, Tatran 1980 240 s
 MELICHERČÍK, A. Slovenský folklór Chrestomatia Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1959 796 s
 ONDRUŠ, Š. Princíp opozície v stavbe a interpretácii toponým In Spoločenské fungovanie vlastných mien VII slovenská onomastická konferencia Red J Ružička Bratislava, Veda 1980, s 171—175
 ONDRUŠ, Š. Za profesorom Jozefom Orlovským Slavica Slovaca, 26, 1991, s 149—150
 ORLOVSKÝ, J. Gemerský nářečový slovník Martin, Osveta 1982 424 s
 PROFOUS, A. Místní jmena v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny Díl I Praha, Nakladatelství ČSAV 1954 832 s
 Rečnik na bǎlgarskija ezik Tom I Sofija, Izdatelstvo na Bǎlgarskata akademija na naukite 1977 912 s
 Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika Knjiga I Beograd, Srpska akademija nauka 1959 696 s
 SKOK, P. Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1971—1974 4 zv
 Slovník slovenskeho jazyka Red Š Peciar Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1959—1968 6 zv [SSJ]
 Słownik prasłowiański Wrocław — Warszawa — Krakow — Gdańsk, Wydawnictwo PAN 1974 n [SP]
 TARLANOV, Z. K. Aktualnye voprosy izučeniya jazyka russkogo folklor (Obzor osnovnykh napravlenij) Naučnyje doklady vysšej školy, serija Filologičeskije nauki, 1988, č 2, s 14—19
 Voprosnik Obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa Red R I Avancsov Moskva, Nauka 1965 272 s

Príspevek k poznání vývoje češtiny v 16. století

Karel Vondrák

Pedagogická fakulta UK, PRAHA

Významnou etapou ve vývoji češtiny představuje období humanizmu a renesance. Zvyšují se požadavky na spisovný jazyk, rozvíjí se slovní zásoba a syntax, ustaluje se norma morfoložická a fonologická a také pravopis.

Poměrně autentický obraz tehdejšího stavu mluvené a psané češtiny 16. století podávají *smolné* neboli *černé knihy*. Písaři do nich zapisovali doznání provinilců vyslychaných podle městského práva. Záznamy výpovědí jsou z dnešního hlediska důležité z několika důvodů. Jednak přispívají k poznání tehdejšího každodenního života, jednak dovolují postihnout motivy, které tehdy vedly člověka ke zločinu, ale také zachycují do jisté míry živý lidový jazyk a jeho zvláštnosti. Rozbor jejich jazyka nám dovolí sledovat frekvenci jevů, které považujeme pro dané období za konstitutivní a symptomatické. Umožní porovnat, do jaké míry zjištěný stav koreluje s tehdejšími stavem spisovného jazyka.

Táborská smolná kniha patří k nejvýznamnějším a nejobsáhlejším památkám svého druhu. Je uchována v městském archivu pod signaturou B IV a 1. Prvních devět listů kodexu zůstalo prázdných. Můžeme se domnívat, že právě sem měly být dodatečně zapsány výslechy starší, k čemu však nedošlo. Následující listy byly ještě v 16. století očíslovány. Na počátku jsou složky po 30 listech foliované tak, že k velkému písmenu A, B, C, D, E jsou přidány římské číslice I—XXX. První čtyři části jsou úplné, část E má jen 18 listů. Ostatní listy (je jich 241) zůstaly nečíslovány, posledních 36 není popsáno.

Dataci prvních výpovědí nemůžeme přesně vymezit. Jde pravděpodobně o zestručněné záznamy starších výslechů, nezapsaných bezprostředně při trestním řízení, ale až dodatečně, když rozsudek byl již vynesen. Nejstarší datovaný zápis pochází z roku 1523. Následující výslechy jsou poměrně krátké a jen zčásti datované, většinou bez poznamenání ortelu. Teprve od roku 1545 dochází k pravidelné dataci, výpovědi jsou obsažnější, rozmanitější. Poslední zápis, u něhož známe přesně dobu vzniku, pochází z roku 1644.

Průběh soudního jednání zapisoval písař, kterému se při hrdelních přích říkalo krevní. Jeho osoba je činitelem, který snad největší měrou ovlivnil výslednou podobu záznamů výslechů. Jde především o písařovo vzdělání, zkušenosti, schopnost vnímat a zaznamenávat verbální projev skutečně tak, jak ho pronášel vyslychaný. V táborské černé knize vedlo záznamy několik písařů. U nejstarších zápisů nám nejsou známi, avšak u těch, které jsou dato-